

نقدی بر پیاده‌سازی طرح انتزاع

علیرضا گرشاسبی، عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

اقتصاد پویا – باشگاه خبرنگاران جوان

طرح انتزاع همه اختیارات، وظایف و برنامه‌ریزی و نظارت مربوط به تجارت محصولات کشاورزی اعم از صادرات و واردات تنظیم بازار داخلی و فرآیندهای مرتبط با گندم، آرد و نان، تولید و تجارت فرش دستباف و صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی و مواد غذایی از وزارت صنعت، معدن و تجارت به وزارت جهاد کشاورزی چندی است که در دستور کار مجلس شورای اسلامی قرار دارد. تصمیم‌گیری در خصوص این مسئله در شرایطی که کشور با فشارهای اقتصادی بین‌المللی از سوی چند کشور متخاصم قرار گرفته از اهمیت بالایی برخوردار است. یک پرسش مهم در این راستا این است که آیا طرح انتزاع در چنین فضایی سیاستی مناسب تلقی می‌شود؟ چنانچه فضای کشور با مخاطرات تحریمی روبرو نبود، تصمیم‌گیری بر مبنای منافع و مزایای طرح صورت می‌پذیرفت. اما، این رویکرد در شرایط کنونی از کارآمدی لازم برخوردار نیست. فارغ از مغایرت قانونی طرح انتزاع با قانون برنامه پنجم، مدافعان این طرح، اصلاح نظام توزیع محصولات کشاورزی، احیای دوباره بخش کشاورزی پس از ادغام دو وزات بازرگانی و صنایع و معادن، جلوگیری از ورود کالاهای غیرضرور کشاورزی، اصلاح نظام تعرفه‌های گمرکی کالاهای کشاورزی، تنظیم بازار داخلی برای محصولات و کالاهای تولیدی و مصرفی و فرآورده‌های کشاورزی و دامی، تنظیم سیاست‌ها و راهبردها و نظارت بر صنایع تبدیل و تکمیلی مرتبط با بخش کشاورزی را مهمترین دستاورد اجرای آن می‌دانند. تصمیم‌گیری در خصوص تمام موارد مذکور از جمله وضع تعرفه در کمیسیون ماده (۱) با حضور مستمر نمایندگان وزارت جهاد کشاورزی اخذ می‌شود. ضمن آنکه، وزارت صنعت، معدن و تجارت با توجه به مدیریت صنوف در جزئی‌ترین مناطق در کشور نیز حضور فعال دارد و این خلاف ادعای کارشناسان مبنی بر فقدان بدنه کارشناسی این وزارتخانه در سطح میدانی و روستاها است. با این وجود برخی از ملاحظات درخصوص فعالیت وزارت صنعت، معدن و تجارت پیرامون محصولات کشاورزی در طرح انتزاع وجود دارد که اجرای طرح انتزاع آن را با مشکل مواجه می‌سازد.

۱. وزارت صنعت، معدن و تجارت با استفاده از توان صنوف تولیدی قادر است هرگونه برنامه را برای توسعه نظامند صنایع کشاورزی و تبدیلی و فرش به مورد اجرا درآورد. از این رو فعالیت‌های بخش کشاورزی و صنایع وابسته به آن به‌هیچ عنوان از برنامه‌های این وزارتخانه مغفول نبوده است.

۲. در حال حاضر تصمیم‌گیری‌های پیرامون صادرات، واردات، تنظیم بازار محصولات کشاورزی حاصل خردجمعی مدیران عالی نظام است؛ به‌گونه‌ای که، از یکسو، شرایط توسعه پایدار کشاورزی و منابع طبیعی را فراهم می‌آورد و از وی دیگر بدون ایجاد دوگانگی در امور بازرگانی کشور، با تنظیم به موقع و موثر بازار، حقوق مصرف‌کنندگان در دسترسی به کالاهای کیفی با قیمت مناسب حفظ شود. از میان برداشتن این موضوع با استفاده از طرح انتزاع می‌تواند پیامدهای سوء زیادی را برای حقوق مصرف‌کنندگان به‌همراه داشته باشد.

۳. یک سیاست زمانی در عمل با موفقیت همراه می‌شود که بخش‌های غیردولتی بتوانند ارتباط منطقی با آن برقرار کنند. در ارتباط با طرح انتزاع که برای اولین بار، ابتدای سال جاری مطرح شد، تشکل‌های صنعتی استقبال مناسبی از آن نداشته‌اند. این امر نشان می‌دهد که طرح قبل از اجرا با شکست روبرو شده است. این در حالی است که این بخش‌ها زمان طولانی در قالب کنونی به فعالیت‌های خود ادامه می‌دهند.

۴. وزارت جهاد کشاورزی هنوز در اجرای طرح‌های متعددی همچون بهبود کیفیت تولید گندم، نوین‌سازی فرایند تولید مرغ و تخم‌مرغ، گوشت، حبوبات و سایر محصولات کشاورزی توفیق کامل نداشته است. پرسش اساسی این است که چه تضمینی وجود دارد که این وزارتخانه بتواند با افزایش مسئولیت‌ها در تنظیم بازار محصولات کشاورزی و صنایع تبدیلی و تکمیلی آن نیز موفق باشد. علاوه بر این، بسیاری از مشکلات موجود در بخش کشاورزی به انواع ناکارایی تکنولوژیکی و تخصیصی مرتبط است که با ارایه چنین طرحی از میان برداشته نخواهد شد. علاوه بر این، تجربه‌های ناموفق وزارت جهاد کشاورزی در خصوص ماده (۱۶) قانون بهره‌وری آینده روشنی را از واگذاری امور به وزارت جهاد کشاورزی نشان نمی‌دهد.

در پایان تاکید می‌گردد که تنظیم بازار نیازمند توجه همزمان به حقوق تولیدکننده و مصرف‌کننده است. این امر به جای واگذاری امور به یک نهادی که تجربه بالایی در این امر ندارد، نیازمند تعامل بیشتر این دو وزارتخانه خصوصا در زمینه‌های مربوط به تحریم‌شکنی و عبور از گردنه حساس کنونی است.